

תורה שיבכתב

הפצת ועידוד לימוד התורה הקדושה עם פירוש רש"י

יו"ל לזיכוי רבבות אלפי ישראל ע"י קרן תר"ג לטובת נשמת הרבני הנניד הנכבד הרה"ח ר' אריה (לייבל) ברה"ח ר' יונה רובין ז"ל

פרשת ויקהל - פרה | אדר תשפ"ה | גיליון ס"ב (שנה ב')

שבת של תורה פנינים מאירים לשולחן השבת

על הכתוב בפרשת השבוע (שמות לה, כו) וְכַל הַנְּשִׂים אֲשֶׁר נָשָׂא לְבִן אֹתָהּ בַּחֲכֹמָה טוֹו אֶת הַעֲזִים, כותב רש"י: 'היא היתה אומנות יתירה, שמעל גבי העזים טווין אותן'. וכפי שהרחבנו על כך במדור 'עומקה של תורה' מהיכן ההוכחה לכך בפוסקים.

אולם השאלה המתבקשת: מחמת איזה סיבה עשו הנשים כך, לטוות את הצמר בעודו מחובר לבהמה? ומה תועלת הרוויחו מכך? נציג אפוא כמה פנינים נפלאים ממעיינותיהם של גדולי הדורות:

כפרה על עוון העגל

ביאור נחמד ונעים כותב הגאון רבינו יוסף חיים מבגדד ז"ע בספרו 'עוד יוסף חי': הנשים החכמות הבינו שכל עבודת מלאכת המשכן נועדה לכפר על עוון העגל, ואם כן, מדוע הן צריכות לטוות את החוטים, והרי הנשים לא חטאו בעגל? אלא הסיבה לכך היא, לפי שנשים מומחיות יותר במלאכת הטוויה, כמו שכותב הרמב"ם (הלכות אישות כא, א): 'זהווי היא המלאכה המיוחדת לנשים'. אולם הנשים רצו שבכל זאת יהיה גם לבעליהן חלק במצוות הטוויה, כדי שיתכפר לאנשים עוון העגל. לפיכך הן התחכמו לטוות את הצמר בעודו מחובר לעזים, ואחר כך הביאו את העזים אל בעליהן, והאנשים גזזו מעל העזים את הצמר הטווי המוכן, כך שמלאכת הטוויה הושלמה על ידי האנשים, והיה גם להם חלק במלאכה זו, וכך זכו לכפרה!

גדול המצווה ועושה

בדרך חידוד ביאר הגאון רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצא ז"ע: הנשים רצו שיהיה להן חלק במצות הקמת המשכן, אבל מאחר ומלאכת המשכן אינה דוחה שבת, נמצא שמצווה זו אינה נהגת בכל ימות השבוע, והיא הופכת להיות 'מצות עשה שהזמן גרמא' אשר הנשים פטורים ממנה. על כן התחכמו וטוו את העזים על גבי העזים, שאין זו נחשבת למלאכה 'לכרחה', אלא מלאכה בשינוי וכלאחר יד, שהיא מותרת מן התורה, כך שהיתה אפשרות מדאורייתא לטוות אפילו בשבת, ושוב אין זו מצות עשה שהזמן גרמא, כך יוכלו גם הנשים להיות חייבות במצווה זו, וגדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה!

טוויה בטרה

ואילו הגאון רבי יהונתן אייבשיץ ז"ע בספרו תפארת יהונתן מציע ביאור נפלא נוסף: הנשים בחכמתן רצו שהצמר למשכן יהיה טהור ורחף מכל טומאה, אך חששו שמא בשעת הטוויה יגע בצמר אדם שאינו טהור, לפיכך טוו את החוטים בעודם מחוברים אל העזים, כי ההלכה היא שבעלי חיים אינם מקבלים טומאה, כך יהיו החוטים טהורים ונקיים מטומאה!

אוצר התורה יהלומים מתוך הפרשה

וְכַל חֲכָם לֵב כָּסֵם יִבְאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' (לה, י)
החכמה הגדולה ביותר היא - יבאו ויעשו את כל אשר צוה ה', לקיים את המצוות לא בגלל חכמה והבנה, רק כי כך ציוה ה'!

(בעל שם טוב הק')

וְכָל אֲשֶׁר נִדְבָה רִחוּ וְרוּחוֹ אֹתוֹ הִבְיִאוּ אֶת תְּרוּמַת ה' (לה, כא)

יש אדם אשר מחליט על גובה התרומה שלו, ביחס לתרומה של אחרים, כך שאחרי ראותו שפלוגי נתן סכום מסוים, הוא אומר: אם פלוגי העשיר נתן כזה סכום, אני יכול לתת פחות. אך לא כך היה בנדבת המשכן, אלא כל אחד תרם 'אשר נדבה רוחו אותו' - בהחלטה אישית, מה שלבו נדבו, ולא ביחס לאחרים!

(כתב סופר)

וְהַנְּשָׂאִים הִבְיִאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי הַמַּלְאִים (לה, כז)

כאשר שאלו ישראל במצרים כלים מהמצריים, כל אחד ביקש לפי המושגים שלו, היו שביקשו בגדים, והיו שביקשו כלי כסף וזהב. רק לנשיאים, שגם במצרים היו אנשי מעלה, היה מושג באבנים יקרות, וניצלו את ההזדמנות לבקש אבנים טובות ומרגליות! גם כשיש הזדמנות לבקש - צריך לדעת מה לבקש!

(אבן עזרא)

שערי תורה מבט מסכם ומבוא לפרשת השבוע

פרשת ויקהל, היא כעין חזרה על כל פרשת תרומה ותצווה וכי תשא, ולכן רש"י מקצר מאוד בפירושו על פרשה זו. אך בעוד ששם נאמרו המלאכות כציווי לעשייה, הרי כאן מודיע הכתוב שאכן המלאכות הללו נעשו למעשה.

מה בפרשה:

שמירת שבת ואיסור הבערה • פירוט הנדבות הנצרכות • פירוט הכלים והמלאכות • הבאת הנדבות ומסירתם לאומנים • עשיית כל המלאכות

נרשאי הפרשה:

מילא אותם בכישרונות לעשיית כל סוגי המלאכה, ולצידם עוד חכמי לב. משה ממנה את בצלאל ואהליהב ושאר החכמים לעשות המלאכה, ופוקד עליהם לקבל את הנדבות מישראל. כאשר הציבור מרבה להביא תרומות יותר מהצורך, מצווה משה להודיע שלא להביא עוד.

ה. מלאכת

בהמשך הפרשה מפורטות בהרחבה רבה כל המלאכות שעשו האומנים הידיעות והקרסים; הקרשים והבריחים והאדנים; הפרוכת והמסך ועמודיהם; הארון עם הטבעות והבדים, ועליו הכפורת והכרוכים; השלחן עם טבעות ובדים, וכן את כל הכלים הנדרשים לשלחן; המנורה וכליה; המזבח הפנימי עם טבעותיו ובדיו; שמן המשחה והקטורת; מזבח העולה, כולל המכבר והכרכוב; הכיור שנעשה ממראות הצבאות שהביאו הנשים; חצר המשכן, עמודיו וקלעיו.

מבט על פרשת פקודי הבעל'ט:

מה בפרשה: לאחר שבפרשיות האחרונות, תרומה תצוה וכי-תשא, למדנו בהרחבה על ציווי הקמת המשכן וכליו, הרי כעת בפרשת פקודי אנו מגיעים אל השלב האחרון של סיכום סך הנדבות, וסדר הקמת המשכן בראש חודש ניסן.

נושאי הפרשה: סכום הנדבות • עשיית בגדי הכהונה • הבאת המלאכות למשה • הקמת המשכן • השראת השכינה במשכן

א. שבת

ביום י"א בתשרי, למחרת ירידת משה מהר סיני ביום הכיפורים, מקהיל משה את כל ישראל לצוות אותם על מלאכת המשכן.

כהקדמה לכך הוא מקדים להזכיר על חובת שמירת השבת, להודיע מראש שמלאכות המשכן אינן דוחות שבת. בדבריו הוא מציין במיוחד את איסור הבערת אש בשבת.

ב. סיכום

לאחר הקדמה זו מתחיל משה בציווי על הבאת הנדבות למלאכת המשכן, ומודיע שכל איש שנדבו לבו יביא את אחד מהמוצרים הנצרכים למשכן, ומהם יעשו חכמי הלב את כל המלאכות המשכן, הכלים, המפורטים בהרחבה בפסוקי הפרשה.

ג. נדבות

ואכן בני ישראל, האנשים והנשים, מביאים נדבה למשכן, כלי זהב ותכשיטים ושאר המוצרים הנצרכים. היו גם נשים חכמות לב ששורו חוטים בעוד הצמר מחובר לגוף העזים.

הנשיאים התמנהמוו תחילה להביא נדבה, ובסוף נשאר להם להביא רק אבני שוהם ומילואים, שמן וקטורת.

ד. קבלה

הקב"ה מילא את לבם של בצלאל ואהליהב בחכמה ותבונה ודעת, וכן

חיים של תורה מעלת חשיבות לימוד חומש ורש"י

כמה היה טרוד הנודע-ביהודה?

'קבלתי מכתבו יום ה' תענית אסתר והייתי טרוד עם התלמידים בסוגיה דחל להיות בע"ש וכו', ואחריו בערב שבת קודש אני טרוד בלימוד רש"י עם התלמידים וכו' ובטרדות כבוד שבת, ואתמול יום משתה ושמחה ומשלוח מנות. והיום הזה אמרתי טרם אקבע שיעורי עם התלמידים אראה דבריו...'

(שו"ת נודע ביהודה, מהר"ק, יו"ד סי' ז)

נישא חשבוני:

מידת העצלות

והנשואם הביאו את אבני השפה ואת אבני המלאים (שמות לה, כו). כן אמרו נשיאים: 'תנבדו צבור מה שמתנדבין, ומה שמחסרין אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו צבור את הפל וכו', אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השפה וגו', ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם, והנשואם פתיב (רש"י)

אין לנו כמובן השגה בנשיאים הקדושים, אבל בדרך לימוד מוסר-השכל, לומדים אנו כאן, שגם אם הנשיאים התכוונו לטובה, שהם ישלימו את כל מה שהציבור יחסי, היתה עליהם תביעה שבסתר הלב התערבה כאן גם נקודה של מידת העצלות.

מהסיפורים שלפנינו, נוכל לשאוב השראה כיצד עלינו לבדוק תמיד בחדרי הלב האם מידת העצלות לא השתרבבה אל חיינו, ולהשתדל לבער את העצלות מקרבנו:

לב לדעת

הכרת והבנת מושג בתורה

קריסים

בפרשת השבוע מוזכרים שוב קריסי הזהב כמו שנאמר (שמות לו, יג) וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קָרְסִים זָהָב. יריעות הבד ששימשו כנג המשכן, הורכבו משני מארגי בד נפרדים, וכדי לחבר אותם זה לזה, תפרו על שפת כל מארג לולאות בד תכלת, ואל הלולאות הכניסו את קריסים, כמין מסמרי מתכת בצורת S, עשויים זהב או נחושת ביריעות העזים. צד אחד של הקרס נתחב בלולאה של היריעה האחת, והצד השני של הקרס בלולאה שכנגד ביריעה השנייה.

בגמרא מובא (שבת צט, א) שהקריסים נראו בלולאות כמו כוכבים ברקיע. ההסבר לכך: כשם שהרקיע הוא בגוון תכלת ויש בו כוכבים מאירים, כך בתוך לולאות תכלת נצנצו קריסי זהב (רוקח). זאת ועוד, הקריסים היו קטנים ביחס ללולאות הגדולות, כך שהיו דומים לכוכבים קטנים ברקיע (ספר מלאכת המשכן).

תביבה ללא מסירה

אחד ממקורביו של מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל גילה פעם בביתו המלצות רבות שכתב לאישים שונים אך למעשה לא נמסרו להם, והיה הדבר לפלא מדוע נותרו המכתבים ולא נמסרו לייעדם.

כשהרהיב עוז ושאל את רבי איסר זלמן לפרש הדבר, ענה לו תשובה מאלפת: מסופר על הסבא מנובהרדוק ז"ע שכאשר הגיע לעיר אדם גדול, והתעורר ספק בלבו אם ללכת לקבל את פניו או לא, נהג הסבא קודם כל ללבוש את מעיל הפרווה ולצאת מן הבית, אפילו ביום מושלג וקר, לטרוח ולהגיע עד אותו מקום, ושם להחליט אם לקבל את פני אותו נכבד, וזאת למעשה? משום שאם היה שוקל את הדבר בביתו היה מצטרף צד חזק למערכת השיקולים, הלא הוא הצד של הקושי והעצלות לצאת ביום זה, לכן החליט תחילה לצאת לאותו מקום, כדי שמערכת השיקולים תהיה נקייה מכל עצלות!

אף אני, סיים רבי איסר זלמן, החלטתי ללכת בעקבותיו, וכשמבקשים ממני לכתוב המלצה לדבר מה, תחילה אני כותב את ההמלצה, כדי שלא תיכנס למערכת השיקולים שלי טבע העצלות שלא לכתוב ולטרוח בדבר, רק לאחר שאני כותב ואני כבר נקי מעצלות זו, אני שוקל אם ראוי לתת את ההמלצה או לא.

טבק ללא הרחה

על הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא ז"ע מסופר, שפעם בהיותו מוטה על משכבו בלילה, חשק להריח קצת טבק, אולם קופסת הטבק היתה מונחת על השולחן. הוא חכך בדעתו מה ראוי לעשות, אם יקום אל השולחן ליטול את קופסת הטבק? - אולי זו סתם תאוה שהשתלטה עליו. ומאידך, אם ישאר

עיניים לראות

הבנת מילה אחת בתורה

מסך

כשאומרים בימינו את המילה 'מסך', אנו מבינים שהכוונה ללוח דיגיטלי או צג אלקטרוני המצויים בדורנו בכלים מכלים שונים.

אולם רש"י בפרשת השבוע על הפסוק (שמות לה, יב) וְאֵת פְּרֻכַת הַמָּסָךְ, מסביר שהמילה 'מסך' היא מאותו שורש של המילה 'סכך', כי 'מסך' פירושו: דבר המגן, בין בהגנה מלמעלה כסכך, ובין מהצד כדפון ומחיצה, ולכן הפרוכת נקראה 'פרכת המסך' מאחר והיא עשויה להגן על קדש-הקדשים שלא יכנסו לתוכו ולא יראו אותו מבחוץ.

אזניים לשמוע

בל"י רש"י הק' בדקדוק הלשוני

חצר גדול או גדולה?

להשכרה דירה עם חצר גדול מרווחת, החצר מטופחת ויש בו פינות נוי וצל - כל הקורא מודעה זו מבחין בחוסר תיאום בין מילה אחת לחברתה, כותב המודעה לא שמר על כללי הכתיבה הבסיסיים של הקפדה על לשון זכר ונקבה.

אף שבדרך כלל יש להקפיד על כללים אלו של לשון זכר ונקבה, אבל בלשון תורה יש כמה וכמה מילים המשמשות בין בלשון זכר ובין בלשון נקבה, ואפילו בפסוק אחד! כפי שאנו מוצאים בפרשת השבוע על הפסוק (לה, טו) אֵת קַלְעֵי הַחֲצֵר אֵת עֲמֻדָיו וְאֵת אֲדָנֶיהָ. רש"י בפירושו מציב על העובדה שהחצר נקראת כאן גם בלשון זכר - 'עמודיו', ובאותו משפט גם בלשון נקבה - 'אדניה'.

גם בפרשת וישלח (בראשית לב, ט) מביא רש"י רשימה של מילים רבות המשמשות בלשון התורה, בין בלשון זכר ובין בלשון נקבה.

על מיטתו ולא ילך - אולי זוהי העצלות שאומרת לו להישאר במיטה. עד שהחליט לצאת ידי שניהם. הוא קם, הלך אצל השולחן, לקח את קופסת הטבק, ותיכף ומיד הניח הקופסה מידו בלא שיריח ממנה כלל. כך ניצל מהעצלות ומהתאוה גם יחד...

מקוה ללא טבילה

בדומה לזה העידו על הרה"ק רבי אהרן מבעלזא ז"ע שכאשר היה פעם שלא בקו הבריאות, ציווה עליו אביו שלא ילך למקוה במשך כמה ימים. גיסו של הרה"ק ז"ע ידע מהציווי, והנה הוא מבחין שבכל זאת הולך רבי אהרן למקוה בכל בוקר, והתפלא על כך מאד. הוא עקב אחריו וגילה שהוא פושט את בגדיו, מתקרב לבור הטבילה, ואז הוא חוזר לאחוריו ולובש את בגדיו ללא טבילה. כששאלוהו לפרש הדבר, אמר לו הרבי: אם לא אלך כלל למקוה, יתכן שאעשה זאת רק משום עצלות, אך כעת אני מוכיח לעצמי שאני עושה זאת רק בגלל ציווי אבי!

שיעורים בלי כוס

כאשר המציאו כוסות מיוחדים עם שיעורים לשתיה ביום הכיפורים, לחולים הזקוקים לשתיה בשיעורים, הגיע אדם אחד אל הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך ז"ע והראה לו את הכוסות הללו, אך להפתעתו מרן הגרש"ז הביט על הכוס ולא הביע שום התפעלות מיוחדת מהרעיון. אדרבה הוא הביע מורת רוח ואמר: איני יודע למה גוברת מידת העצלות בעולם? הרי זה כל כך פשוט לשער לבד את השיעורים, שבביל מה הפיקו 'כוס לשיעורים'? כל ההמצאות מסוג זה הן תוצאה ישירה של העצלות!

אמרות חכמה ופניני שפר מגדולי הדורות על פרשת השבוע

חכמת התורה

'מנחה בלולה': עדיין היה צרוב על לב הנשים הזיכרון מר של מעשה העגל, שהאנשים לקחו את התכשיטים והתוצאות לא היו רצויות, לפיכך כעת כשהאנשים שוב באו לבקש את התכשיטים, לא האמינו להן הנשים, וחששו מי יודע אם הם לא מתכננים כאן שוב איזה עגל, לכן הגיעו הנשים ביחד עם האנשים לפקח מקרוב שאכן התכשיטים מגיעים ליעד הנכון...

דמוי אתרוגים...

ובְחֻרְשֵׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת כֶּלֶל מְלֻאֶכֶת מַחֲשֶׁבֶת (שמות לה, לג) בימיו של הרה"ק בעל חידושי הרי"ם מגור ז"ע, היה פעם לקראת חג הסוכות שגוי אחד קנה כמעט את כל האתרוגים של המדינה, והוא הופיע בורשא עם האתרוגים, כאשר כוונתו להפקיע מחירים ולדרוש מחיר עתק על כל אתרוג, באין לו כל מתחרה. יעץ החידושי-הרי"ם ליהודים עצה מתוחכמת: הזמינו אצל חרש עצים אלפי גושי עץ מחוטבים ומגולפים בצורת אתרוג, ותצבעו אותם בצבעי ירוק וצהוב, כך שיהיו דומים ממש כמו אתרוג. את האתרוגים הללו תעמידו בדוכני מכירה במחירים זולים. עשו היהודים כך, ואותו גוי מיהר להוריד את המחירים...

לב חכם לימינו...

ובַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שֶׁבֶת שְׁבֻתוֹן לַה' (שמות לה, ב)

ראה פעם הגאון רבי חיים מוולוז'ין ז"ע בליל שבת קבוצת בחורים חיושבים ועוסקים בשיחה בטלה, וברוב דברים לא יחדל פשע. פנה הגאון אליהם בתוכחת נועם: האם לא מוטב היה שתקיימו כעת עונג שבת על ידי שינה? שהרי 'שבת' הוא ראשי תיבות ש'ינה ב'שבת ת'ענוג. נענה אחד מהם ואמר: הרי גם בשיחה זו אנו מקיימים עונג שבת, שהרי שבת היא גם ראשי תיבות ש'יחה ב'שבת ת'ענוג...

השיב להם הגאון: אכן על זה רמו החכם מכל האדם באמרו (קהלת י, ב) לֵב חָכָם לִימִינוֹ וְלֵב פְּסִיל לְשִׂמְאֹלוֹ. החכם מפרש את תיבת שבת בהדגשת האות 'ש'י"ן ימנית', ודורש שינה בשבת תענוג, בעוד הכסיל דורש את תיבת שבת ב'ש'י"ן שמאלית', שיחה בשבת תענוג...

חוסר אימוץ...

וַיָּבֵאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים (שמות לה, כב) עם הנשים וסמוכין אליהם (רש"י)

מבאר הגאון רבי אברהם מנחם הכהן רפפורט ז"ע בספרו

פולמוס התרגום על המילים 'ועשה בצלאל'

סערה רבה התחוללה בהיכלי התורה סביב השאלה כיצד לפרש ולתרגם מילה אחת בפרשת ויקהל, בתחילת פרק ל"ו, פסוק א', בו נאמר: 'ועשה בצלאל ואהליאב וכל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה ותבונה וגו'.

ועבד – לשון עבר

בתרגום אונקלוס הנדפס בכל החומשים בימינו, הנוסח הוא: 'ועבד בצלאל'. לפי תרגום זה, המילה 'ועשה' מתפרשת בלשון עבר, ולומר שאכן בצלאל והחכמים עשו כפי שהצטוו. כך שאין זה קשור אל הפסוקים הקודמים בהם נאמר שמשא סיפר לבני ישראל שהשי"ת נתן חכמה בלב החכמים, אלא כאן בפסוק א' מתחיל ענין חדש, להודיע שהחכמים אכן עשו את מלאכתם, וזה מתאים עם חלוקת הפרקים, שכאן מתחיל פרק חדש.

ברם, הבנה זו מעוררת קושי בסדר הפסוקים, שהרי בשלב זה בפרשה עדיין אין אנו עוסקים בעשיית המלאכות בפועל, רק בפסוק הבא, פסוק ב', נאמר שמשא קרא לחכמים וציוה להם לקבל את הנדבות, ורק לאחר מכן מבואר שהחכמים עשו בפועל את המלאכה. ומה הענין לכתוב כבר בפסוק א' שהחכמים עשו את המלאכה?

טעות הדפוס!

ואכן, בספר 'מילי דמרדכי', מביא הגאון רבי מרדכי יהודה לייב זק"ש זצ"ל, סיפור על הגאון מהר"ל דיסקין זי"ע, שפעם אחת שמע את אחד מבני ביתו קורא שנים מקרא ואחד תרגום בפרשת ויקהל, וכשהגיע לתרגום על פסוק זה ואמר 'ועבד בצלאל', הורה לו שהוא לא יצא ידי חובה, כי יש כאן טעות דפוס, ועליו לחזור ולומר 'יעבד בצלאל'.

כוונת הוראה זו, שהגירסא הנכונה בתרגום הוא 'יעבד בצלאל', דיינו שאין הפסוק מדבר בלשון עבר שבצלאל וחכמים כבר עשו, אלא כוונת האמור 'ועשה בצלאל' הוא בלשון ציווי על העתיד, כאילו נאמר 'ועשה בצלאל' [כפי שאנו מוצאים בתורה בדומה לכך כמה פעמים, כמו ורחץ בשרו, שהכוונה היא בלשון ציווי: וירחץ בשרו].

אמור מעתה, שפסוק זה הוא המשך למה שנאמר בפסוקים הקודמים בסוף פרק ל"ה שמשא הודיע לישראל שהשי"ת נתן חכמה בלב החכמים, וכעת משה ממשיך ומצוה שאותם חכמים יעשו בעתיד את המלאכה, ואין סיבה להתחיל כאן פרק חדש, אלא שהכומרים הנוצרים שחילקו את התנ"ך לפקים טעו גם כאן בהבנת הפסוקים והתחילו כאן פרק חדש.

רש"י במסכת מכות!

תגלית מעניינת מוסיף בספר מילי דמרדכי, שאכן תורת אמת היתה בפיו של מהר"ל דיסקין, כי אף שרש"י כאן בפירוש על התורה אינו מסביר את הפסוק ועשה בצלאל, אבל דבריו עשירים במקום אחר,

בפירושו על הש"ס, בגמרא מסכת מכות! שם עוסקת הגמרא כיצד יש לפרש את הפסוק ורצח גואל הדם, ורש"י כותב (דף יב, א ד"ה ורצח) וז"ל: 'ורצח - איכא לפרושי לשון ציווי כמו ועשה בצלאל ואהליאב'.

דברי המפרשים

כשיטת רש"י במסכת מכות, אנו מוצאים עוד כמה מפרשים שפירשו את הפסוק בלשון עתיד, ולא כמו נוסח התרגום שלנו 'ועבד'.

כך כתב האבן-עזרא: 'ועשה, הנה בצלאל הוא בעצמו יעשה'. כך גם במדרש לקח-טוב כותב: 'ועשה בצלאל - ויעשה שהרי עדיין לא עשה'.

הרחבת דברים כותב בעל 'הכתב והקבלה', וז"ל: 'וכתרגום יונתן בן עוזיאל, ויעבד בצלאל, כי פסוק זה אינו אלא המשך מאמר משה לישראל, ראו קרא ה' בשם בצלאל וגו' וימלא אותו וגו' ולהורות נתן בלבו וגו', ועשה בצלאל - כלומר יעשה בצלאל, ואחר זה הוא אומר ויקרא משה אל בצלאל, וקודם שיקראו איך יאמר עליו שעשה? וטעות דפוס הוא באונקלוס 'ועבד' וצריך להגיה 'יעבד', עכ"ל.

תרגום יונתן

אגב, יש להעיר, שבדבריו הוא הביא שבתרגום יונתן הגירסא היא 'ועביד', וכך אכן נדפס בכל הדפוסים הקודמים של תרגום יונתן, ותמיהה על כמה דפוסים בימינו שעל דעת עצמם תיקנו בתרגום יונתן 'ועבד', במקום הגירסא הנכונה 'יעבד'.

כתבי יד

לעומת זאת, יש לצייין, שכמה מגדולי המפרשים פירשו את הפסוק כפי הגירסא המצויה בידינו 'ועשה בצלאל' - ועבד בצלאל, דהיינו בלשון עבר. ראה אור החיים הק' כאן; ש"ך על התורה; מאור ושמש ועוד, כפי שיראה כל המעיין בדבריהם.

זאת ועוד, בספר 'תרגום אונקלוס על פי נוסחאות מדויקות' מביא ממקורות קדומים וכתבי יד שאין לשנות את הנוסח שבימינו, והנוסח הנכון בתרגום הוא: 'ועבד בצלאל'. כי כך הוא ב'מסורת התרגום' שנתחברה בתקופת הראשונים או קודם לכן, וכן בנוסחי תימן הישנים, וכן בדפוס סביוניטה משנת ש"י הנודע כנוסח מדוייק.

מאמר מקיף יסודי בענין זה פרסם הגאון רבי מרדכי גנוט שליט"א (נדפס בספר אוצר אפרים בפרשתנו), בהביאו צילומים מכמה חומשים ישנים בהם הנוסח הוא 'יעביד בצלאל', כפי הוראת מהר"ל דיסקין.

אולם מביא שם בשם מן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, שאין הכרח לשנות את הנוסח בתרגום, כי כשם שהמילה 'ועשה' יכולה להתפרש בלשון עתיד, הרי גם התרגום של 'ועבד' יכולה להתפרש בלשון עתיד.

חמין בשבת - חובה?

הפסוק בפרשתנו (שמות לה, ג) לא תבערו אש בכל משבתים ביום השבת, משמש כמקור לתקנת חכמים לאכול חמין בשבת, כפי שנראה להלן.

שבת באפילה

כת הקראים ימ"ש, סילפו את הפסוק 'לא תבערו אש', ופירושוו שאסור שבשבת ידלק בבית אש, אפילו הודלק מערב שבת. לכן הם ישבו בחושך בשבת, ולא אכלו מאכלים חמים בשבת, אפילו מאכלים טמונים שאינם על האש, שמא יחשדוהו שהאש דולקת בביתם.

לענג ולהשמין

כדי להוציא מלב הקראים, תיקנו חכמים לאכול חמין בשבת, כדברי בעל המאור (שבת טז, ב) בחרוזים נחמדים: 'תקנת רבותינו היא לענג את השבת בחמין, וכל מי שאינו אוכל חמין צריך בדיקה אחריו אם הוא מין, ואם מת יתעסקו בו עממין, ולהזמין לבשל להטמין, ולענג את השבת ולהשמין, הוא המאמין, וזוכה לקץ הימין'.

הדברים הובאו להלכה ברמ"א (או"ח רנו, ח): 'זמנו להטמין לשבת, כדי שיאכל

הלכה למעשה

מי שאינו אוכל חמין בשבת, יש בו חשש אפיקורוסות, גם אם יש סימנים אחרים שאינו מהקראים. אבל חולה שהחמין מזיק לו, פטור מהאפילה, וישתדל לשתות משקה חם וכדו'.

התורה וההפטרה ביאור שייכות ההפטרה לפרשת השבוע

החוט המקשר: זורקתי עליכם מים

בהם לב חדש.

מנהג הספרדים והתימנים (וליובאוויטש): מתחילים בפרק ל"ז פסוק ט"ז, ומסיימים אחרי פסוק ל"ז.

מנהג האשכנזים: מסיימים אחרי פסוק ל"ח.

[אגב, יש לשים לב שפסוק כ"ג מסתיים במילים 'בהקדשי בהם לעיניהם', כפי שציוה הגר"א מווילנא זי"ע לתקן בכל ספרי התנ"ך, ולא כמו שנדפס בטעות בחלק מהדפוסים 'לעיניכם'].

מאחר והשבוע, במסגרת ארבעת פרשיות, קוראים את 'פרשת פרה', העוסקת בסדר טהרת האדם מטומאת מת באמצעות הזאת מי אפר פרה אדומה, תיקנו להפסיד בספר יחזקאל (פרק לו) בו מבטיח הקב"ה לבני ישראל 'זורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם'. בהפטרה בו מזכיר הנביא את העונשים שנעשו ישראל על חטאיהם, אולם הוא מתנבא שה' עתיד לגאול אותם למען שמו, ואז ישיפע להם שפע רב ברוחניות ובגשמיות ויתן

עומקה של תורה עומק ועיון בדברי רש"י בפרשת השבוע

טויה על גבי העזים - מניין?

נחשב טפל לעזים (ספר טיב הרש"י).

טויה כפולה

ואילו רבינו עובדיה מברטנורא בפירושו 'עמר נקא' על פירוש רש"י, מבאר שרש"י דייק זאת מכפל וייתור לשון הפסוק, שהרי כבר אמר תחלה וכל אשה חכמת לב בידיה טו ויביאו המטוה את התכלת ואת הארגמן וגו', ואחר כך כתב וכל הגשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טו את העזים, ומדוע מוזכרת פעמיים מעשה הטויה, אלא משמע שהיתה אומנות יתירה ואינה דומה לטוית התכלת והארגמן הכתובים בפסוק הראשון.

יש ביארו ככוונתו, שבפסוק הראשון נאמר 'אשה חכמת לב', וכאן בעזים נאמר בלשון מופלג יותר: 'נשא לבן אותנה בחכמה', משמע שהיתה זו חכמה יתירה.

על הכתוב בפרשת השבוע (שמות לה, כו) וְכָל הַנְּשִׂיִם אֲשֶׁר נָשָׂא לְבָן אֶתְנֶה בְּחֻמָּה טוּוּ אֶת הָעִזִּים, כותב רש"י: 'היא היתה אומנות יתירה, שמעל גבי העזים טוויין אותן'.

והשאלה שיש לתת עליה את הדעת, מניין יש לנו לדייק ולהוכיח שהטויה התבצעה על גבי העזים, ומדוע אי אפשר לפרש את הפסוק שהן טו את החוטם שלא על גבי העזים?

את העזים - בגופן

רש"י עצמו בפירושו על הש"ס, במסכת שבת (עד, ב) כותב תוספת ביאור: 'קרא קדריש טו את העזים - בגופן של עזים משמע' אך לא פירש רש"י איך משמע כך בפסוק, ובפשטות הכוונה ממה שלא נאמר טו את 'שער העזים', אלא 'את העזים', משמע שטו את העזים עצמן, או שהלשון 'את העזים' משמע את הטפל לעזים, וכשהשער מחובר הרי זה

אתה עומד לגלות אוצר!

אחת ולתמיד
תוכיח לעצמך
שאתה יכול!

רוצה
רמ"ז?

פרטים בס"ד
בשבוע הבא

הגיע
הזמן
לנפץ
את
הסטיגמה

לראשונה בחיים
תגלה את
האוצר אצלך!

די לחכימא
ברמ"ז!

פרטים בס"ד
בשבוע הבא
